

Березовська Н.Л.

*Національний університет «Одеська юридична академія»
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних
наук,*

доцент

ВСТАНОВЛЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ І КАРАННОСТІ ДІЯННЯ ЗА ВБИВСТВО

Найбільш значимими суспільними відносинами, що охороняються кримінальним правом є ті, що охороняють особу. Серед усіх суспільних відносин щодо захисту особи на першому місці стоїть захист життя.

У кримінальному праві суспільні відносини щодо захисту життя розташовані по різних розділах Особливої частини, де цей об'єкт виступає або в якості основного (розділ другий, в статтях про вбивство і доведення до самогубства), або в якості додатково обов'язкового (наприклад, при посяганні на життя державного чи громадського діяча). Хоча і з цього приводу висловлювались інші думки. Так, в літературі піднімається питання про двооб'єктні злочини [1-7], так як не можна такі суспільні відносини як життя ставити на друге місце, виводити їм другорядну роль. Така точка зору є цікавою і доводи авторів можуть бути сприйняті, але як тоді бути з обґрунтуванням вчення про те, що основний об'єкт – це той, на яке спрямоване злочинне посягання, а про додатково обов'язковий говориться, як про такий, що йому спричиняється шкода в результаті посягання на основний об'єкт.

Скоріше, тут має місце насильницький спосіб вчинення злочину, але, при цьому, спричинити насильство саме цій особі, якби це не було посягання на основний об'єкт, злочинець не планував би.

Заперечень сам тезис про захист життя засобами кримінального права не має [8-15], однак чомусь є різні думки про момент початку життя. Це тим паче не зрозуміло, бо критерій щодо моменту закінчення життя давно є сталим – ним є біологічний критерій. При цьому чомусь цей же критерій не стоїть при з'ясуванні питання про момент початку життя. Життя – це не правова категорія. Нормами кримінального права здійснюється лише захист суспільних відносин, тому і питання щодо початку та закінчення життя лежить не у площині права, а – медицини. А згідно загальновідомим знанням про людський організм – життя починається при зачатті дитини.

Питання про момент початку життя в багатьох релігіях не викликає сумніву. Приміром, у православ'ї завжди святкувалось Зачаття Пресвятої Богородиці як одне з найбільших свят. Всі християнські громадські організації постійно проводять лекції, де роз'яснюють на прикладах документів, документальних фільмів, медичних енциклопедій та монографій та ін. як вчиняється вбивство беззахисної дитини в утробі матері, як вона бурхливо реагує на спричинення їй смерті, але права не необхідну оборону свого життя вона здійснити не може. Це важко уявити, не те, що побачити.

Тому я вважаю, що Україна не може себе називати державою, де є захист життя і де втілений у життя принцип гуманізму, доки закон допускає вчинення вбивства.

Щодо захисту життя будь-якої особи немає заперечень. Якщо дитина народилась з вадами, або стала інвалідом у свідомому віці, чи є психічно хворою, чи є у незаможній родині – ми говоримо про захист, зрозуміло. Чому ж у законодавстві допускається вбивство ненародженої дитини, до дванадцяти неділь будь-якою жінкою, яка допускає вбивство своєї власної дитини, замість її захисту; і по соціальним показникам – до двадцяти двох тижнів – а це більше п'яти місяців.

Часто як аргумент за вбивство виступають поодинокі історії про вбивство дітей, які були зачаті при зґвалтуванні. Є різні обґрунтування, чому жінка завагітніла у такій стресовій ситуації, але, нажаль, немає

офіційної статистики щодо таких осіб. Але я хочу зазначити інше. Видається, слід звернути увагу на ті суспільні відносини, які були порушені, і ті, яким жертва згвалтування спричиняє шкоду. Порушені щодо жінки – це суспільні відносини щодо статевої свободи жінки, що розташовані у п'ятому розділі Особливої частини кримінального закону; а спричинення смерті малолітній особі – передбачено у другому розділі Особливої частини Кримінального кодексу.

Стаття 3 Конституції України передбачає норму, згідно якої «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [16], при цьому на перше місце ставить життя, і лише згодом – недоторканість. Логічно, що і статевая свобода і недоторканість мала б на увазі законодавцем.

За конструкцією склад вбивства – матеріальний, злочин є закінченим з моменту настання смерті особи. Без наслідків злочин кваліфікується як незакінчений.

Суб'єктивну сторону вбивства законодавець представив виною у формі умислу і у формі необережності.

Суб'єктом є фізична, осудна або обмежено осудна особа, що досягла 14 (ст.ст. 112, 115-117, 348, 379, 400, 443 КК України [16]), в інших випадках – 16 років.

Разом з тим, серед ознак складу вбивства є ті, які «вибиваються» із загального вчення про склад злочину. Наприклад, щодо ознак об'єкта – у ст. 117 КК України потерпілий, час є обов'язковою ознакою складу цього злочину і суб'єкт є спеціальним; у ч. 2 ст. 115 КК України – потерпілий (п.п. 2, 3, 8), спосіб (п.п. 4, 5), мотив (п.п. 6, 7, 14), мета (п.9) і т.д.

Вбивство має основний склад, кваліфікований і привілейований. Може бути у об'єднане із іншими діями, виступати похідними наслідками вчинення певного злочину.

Щодо встановленого покарання за злочин – то коротко можна зазначити,

що санкції статей свідчать про надзвичайну важливість об'єкту кримінально-правової охорони і їх аналіз свідчить, що такі діяння (за виключенням привілейованих складів) віднесені до особливо тяжких злочинів. Вважається гуманним кроком залишення життя злочинцеві або, за певних умов, його свобода через деякий час, порівняно з долею вбитої особи. Але у кримінально-виконавчому праві вказується, що результативними є строки позбавлення волі до п'яти років. Тому тема є актуальною та потребує подальших розробок і правильного застосування кримінально-правових норм.

Література:

1. Гаухман, Л. Д. Насилие как средство совершения преступления [Текст] / Л. Д. Гаухман. - М. : Юрид. . Лит, 1974. - 166 с.
2. Коржанский Н.И. Объект и предмет уголовно-правовой охраны. - М., 1980. - С.227).
3. Панов, Н. И. Квалификация насильственных преступлений [Текст]: учеб. пособие / Н. И. Панов. - Харьков: Юрид. ин-т, 1986. - 54 с.
4. Кригер, Г. Л. Ответственность за корыстно-насильственные преступления [Текст] / Г. Л. Кригер // Насильственная преступность / под ред. В. Н. Кудрявцева, А. В. Наумова. - М. : Спарк, 1997. - С. 82-104.
5. Шарапов, Р. Д. Физическое насилие в уголовном праве [Текст] / Р. Д. Шарапов. - СПб. : Юрид. центр Пресс, 2001. - 298 с
6. Лихова С.Я. Злочини проти громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина за кримінальним кодексом України (теоретико-правове дослідження): Дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08 / Київський нац. унів. ім. Т.Шевченка. – К., 2006. – С.82.
7. Хавронюк М. Діяння проти життя та здоров'я ненародженої людини мають бути криміналізовані // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 10 (52). – С. 124-128

8. Хавронюк М. Діяння проти життя та здоров'я ненародженої людини мають бути криміналізовані // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 10 (52). – С. 124-128.

9. Березовська Н.Л. Захист життя // Правова система України в умовах державних реформаційних процесів сьогодення // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 26-27 жовтня 2012 р. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2012. – С. 191-192.

10. Березовська Н.Л. Убивство ненароджених дітей // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності і права: матер. Міжнародної наук. конференції (Одеса, 30 листопада 2012 р.) Т.2 /відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін ; Націон.ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 180-181.

11. Березовська Н.Л. Право на життя // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2013 р.) Т.2. /Відп. за вип. д.ю.н., проф. В.М.Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія».

– Одеса: Фенікс, 2013. – С. 326-329.

12. Березовська Н.Л. Охорона життя засобами кримінального права // Правові реформи в Україні: реалії сьогодення: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 08-09 червня 2013 року. м. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2013. – С. 92-94.

13. Березовська Н.Л. Охорона життя ненароджених дітей // Формирование современного облика наук: международная конференция, г. Донецк, 15 июня 2013. – Донецк: Научно-инновационный центр «Знание». – С.50-54.

14. Березовська Н.Л. Убивство з милосердя? // Актуальні проблеми держави та права. Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. Вип. 70 / редкол.: С.В. Ківалов (голов.ред.) та ін.; відп. за вип. В.М.Дрьомін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 250-256.

15. Конституція України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – №

30.

– Ст. 141.

16. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 за № 2341-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25-26. – Ст.131.